

NTO

NORSK TEATER- OG ORKESTERFORENING

INNSPILL TIL STATSBUDSJETTET 2018

Til: Kulturdepartementet
Kopi: Kunnskapsdepartementet

Vår ref.: 17/65/ST

Dato: 20.06.2017

Vedlagt er Norsk teater- og orkesterforenings (NTO) innspill til statsbudsjettet 2018.

NTO er arbeidsgiver og interesseforening for profesjonelle, offentlig støttede virksomheter innenfor musikk og scenekunst. Foreningen representerer en omfattende infrastruktur av forskjelligartede virksomheter. Våre 46 medlemmer består av nasjonale og regionale institusjoner, samt offentlig støttede produserende og programmerende teatre, scener, orkestre, musikkensembler og kor.

I 2016 sto disse for mer enn 12 000 forestillinger/konserter, et totalt publikumstall på nærmere 2,5 millioner, og et samlet bruttobudsjett på over 3 milliarder kroner.

Vennlig hilsen

Norsk teater- og orkesterforening

Åse Ryvarden
styreleder

Morten Gjeltén
direktør

Innhold

Oppsummering	3
Reell lønns- og priskompensasjon	3
Forenklet kultur moms	4
Programmerende teatre	4
Kulturfondet	4
Akutte byggesaker	4
Regionreformen og oppgavefordeling	4
Kulturmelding	5
Kulturpolitikens mål og berettigelse	6
Styringsdialog	7
Lønns- og priskompensasjon	7
Riksteatret	8
Forenklet kultur moms	9
Kunstnerøkonomi	10
Programmerende teatre	11
Kulturfondet	11
Bygg for kvalitet og publikum	12
Regionreformen og oppgavefordeling	13
Internasjonal utveksling	14
Digital distribusjon og formidling	15
Kor og vokalensembler	15
Den kulturelle skolesekken	16
Kunst og humanistiske fag i skolen	16
Forskning	17
Kritikk og det offentlige ordskiftet	18
Finansieringskilder	19

OPPSUMMERING

Tariffpartene har gjort en betydelig innsats for å løse pensjonsknuten og snu den negative økonomiske utviklingen med innføringen av innskuddspensjonsordning i 2016. Vi forventer at bransjens egen innsats motsvares med reell lønns- og priskompensasjon og en momsreform.

De tre siste årene med underkompensasjon for lønns- og prisvekst eller «effektiviseringsgevinst» som regjeringen velger å kalle det, treffer musikk- og scenekunstinstitusjonene i en situasjon hvor produksjonsrammene allerede er strammet merkbart inn på grunn av store pensjonskostnader. Denne realreduksjonen treffer flatt, og rammer både institusjoner hvor omfattende omstillingsprosesser allerede er gjennomført eller i gang og institusjoner som fortsatt er i en krevende oppbyggingsfase.

Teatrene og orkestrene er personalintensive virksomheter, og ca. 80-90 pst. av lønnskostnadene i de største institusjonene går til funksjoner som inngår direkte i og er helt nødvendige for den kunstneriske produksjonen. Når økonomien i all hovedsak er knyttet direkte til kunstnerisk produksjon og til å lønne kunstnere og kunstfaglig personale, gjenstår det få eller ingen andre innsparingstiltak enn å redusere kunstfaglige årsverk. I mange tilfeller er det allerede knappe bemanningsressurser knyttet til produksjonsapparatet rundt de kunstneriske prosjektene som hindrer en større utnyttelse av det kunstneriske potensialet i virksomhetene. Det finnes dermed små muligheter for å rasjonalisere bort årsverk uten at dette får direkte konsekvenser for kvaliteten og volumet i den kunstneriske produksjonen.

Når kapasiteten i produksjons- og formidlingsapparatet for kunsten presses til en yttergrense, blir det også utfordrende å ivareta bredden i samfunnsansvaret – herunder eksterne forventninger og egne ambisjoner om videreutvikling av formidlingsstrategier, utnyttelse av digital teknologi, eksterne relasjonsbygging og samarbeid, internasjonal utveksling og annen utadrettet virksomhet.

Vi ber Kulturdepartementet være særlig oppmerksom på Riksteatrets vilkår for å kunne ivareta samfunnsoppdraget på en fullverdig måte etter en betydelig samlet realnedgang i disponibel ramme de tre siste årene.

I vår sektor er det en direkte sammenheng mellom institusjonsøkonomi og kunstnerøkonomi, og reduserte rammer for institusjonene fører til færre kunstneriske årsverk og svekkede arbeids- og inntekstvilkår for kunstnerne. Svekket institusjonsøkonomi går også utover rekruttering, talentutvikling og samarbeid med selvstendige kompanier og enkeltkunstnere. Vi kan ikke se at dette er i tråd med regjeringens uttalte satsing på å styrke kunstnerens inntekstvilkår og på talentutvikling.

Regjeringen har de senere årene selv tatt initiativ til nye ordninger og prosjekter slik som Kreativt Norge, Talent Norge og gaveforsterkningsordningen. NTO savner faglige begrunnelser for at regjeringens egeninitierte prosjekter har vært hovedsatsinger i budsjettene, mens direkte tilskudd til etablerte strukturer reduseres og rammene for selve innholdsproduksjonen og den langsiktige, grunnleggende kunstneriske utviklingen og nyskapingen svekkes.

Kunsten og kulturen har en fundamental betydning for samfunnsdannelse, demokrati og en kritisk offentlighet, og det er denne verdien som må være førende for nivået på samlede investeringer i sektoren og for kulturpolitiske prioriteringer.

Reell lønns- og priskompensasjon

Reell lønns- og priskompensasjon er det viktigste grepet for å sikre institusjonene forutsigbare rammevilkår og hindre at ordinære lønnsøkninger fører til færre kunstneriske årsverk, redusert aktivitet og svekket tilbud til publikum.

Forenklet kulturmoms

NTO anmoder om at dagens merverdiavgiftsunntak for omsetning av billetter til musikk og scenekunst fjernes, og at disse områdene innlemmes i avgiftssystemet med lav sats. En slik lovendring vil bidra til betydelig forenkling og et mer enhetlig regelverk for kultursektoren. Ikke minst vil det innebære en langsiktig løsning for kulturhusene som i dag må forholde seg til et absurd regelverk hvor skatteetaten skal avgjøre hva som er «kunstnerisk» aktivitet og hva som er «kommersiell» aktivitet i konkurranse med andre – og dermed ikke kompensasjonsberettiget.

Programmerende teatre

NTO oppfordret til at staten styrker sitt ansvar for tre programmerende teatre – BIT Teatergarasjen, Teaterhuset Avant Garden og Black Box Teater – som en betydelig del av den nasjonale infrastrukturen. Dette er blant de viktigste virkemidlene for å bedre produksjons- og formidlingsvilkårene for selvstendige kompanier og kunstnere.

Kulturfondet

NTO anmoder om en styrking av avsetningene til musikk og scenekunst under Kulturfondet, ledsaget av spissede kvalitetskriterier.

Akutte byggesaker

Det er fortsatt store etterslep i den kulturelle infrastrukturen, med behov både for nye bygg og for oppgradering av eksisterende teater- og konsertlokaler. Gode produksjons- og formidlingslokaler er helt nødvendig for å sikre kvalitet i innholdet og bred formidling.

Det er gledelig at staten bidrar med investeringstilskudd til nytt scenekunsthuss i Sentralbadet i Bergen med nye permanente lokaler for Carte Blanche og BIT Teatergarasjen, samt investerer i nødvendig rehabilitering av Den Nationale Scene. Vi er også glade for at regjeringen har tatt det første, nødvendige steget i prosessen for å ruste Nationalteatret for fremtiden.

Vi ber imidlertid departementet merke seg særskilt den fortsatt uavklarte situasjonen for Det samiske nasjonalteatret Beaivvás som har akutte behov for nye lokaler.

Regionreformen og oppgavefordeling

NTO oppfordrer til at direkte statstilskudd videreføres som det viktigste virkemiddelet for å ivareta en nasjonal kulturpolitikk for hele landet. Vi ser frem til at den varslede utredningen av ansvarsdelingen mellom forvaltningsnivåene i forbindelse med en ny kulturmelding også omfatter en grundig vurdering av hvordan kvaliteten best kan sikres i det profesjonelle kunsttilbudet og hvordan prinsippet om en armlengdes avstand best kan ivaretas.

Kulturmelding

Det er gledelig at regjeringen har varslet en ny kulturmelding som kan danne retning for den fremtidige kulturpolitikken. NTO har tidligere etterlyst en slik melding som vi håper kan bidra til en mer kunnskapsbasert og transparent politikkutforming. Det er viktig at politiske beslutninger er fundert på faglige begrunnelser og argumenter som kan debatteres i offentligheten.

NTOs innspill til statsbudsjettet inneholder flere viktige temaer som foreningen vil utdype nærmere i forbindelse med den varslede kulturmeldingen, herunder regionreformen og oppgavefordeling, digital distribusjon og formidling, internasjonal utveksling, kunst og humanistiske fag i skolen og kritikkens og kulturjournalistikkens vilkår.

KULTURPOLITIKKENS MÅL OG BERETTIGELSE

Ytringsmangfold og kvalitet må tydeliggjøres som overordnede mål for kulturpolitikken, og de kunstneriske virksomhetene anerkjennes og styrkes som verdifulle arenaer for meningsdannelse og meningsutveksling.

Tradisjonelt har det vært solid politisk enighet om at kultursektoren er et viktig offentlig ansvarsområde, noe som har resultert i en gledelig vekst i bevilgningen til kulturformål etter tusensårskiftet. Vi mener det nå er grunn til å merke seg en stagnasjon i bevilgningene og svekkede rammevilkår for musikk- og scenekunstinstitusjonene.

Kulturpolitikken i Norge er ung og uferdig, og det er fortsatt et etterslep i nødvendige investeringer. Vi ser ingen grunn til å hevde at den offentlige satsingen på kulturområdet har nådd et metningspunkt. Tvert imot er det mye som tyder på at den rollen kunsten og kulturen spiller i samfunnet vil bli enda viktigere i tiden fremover.

I et samfunn preget av raske endringer, migrasjon og større kompleksitet må vi kunne forholde oss til et stadig bredere ytringsmangfold og kommunisere på tvers av kulturelle forskjeller. Vi må lære oss å se, lytte og lese kritisk og anstrenge oss for å innta uvante synsvinkler for å gripe det som er ukjent og annerledes. I nær relasjon til humaniora er kunsten i denne situasjonen helt nødvendig og viktigere enn noen gang for å utdanne kompetente borgere til deltakelse i det kommunikasjonsfellesskapet som er fundamentet for et fungerende demokrati.

Frie ytringer har en av sine viktigste arenaer i kunsten, hvor meningsdannelse og meningsutveksling finner sted i de mangeartede kunstneriske virksomhetene. Med fremveksten av populisme, polarisering og illiberale krefter i vestlige demokratier, må staten styrke og ikke svekke sitt ansvar for å sikre og ruste opp en sterk infrastruktur av autonome meningsdannende institusjoner og demokratiske fellesarenaer for det offentlige ordskeftet.

For at de kunstneriske virksomheten skal kunne ivareta denne helt grunnleggende samfunnsrollen må det skapes aksept for at kunstens relevans må forstås i et langsiktig mer enn et kortsiktig, og et indirekte mer enn et direkte perspektiv. NTO er derfor kritisk til at kjernebegreper i kulturpolitikken er blitt etterspørsel, sysselsetting og entreprenørskap, mens kunstpolitikken nedprioriteres – med svekkede rammer for selve innholdsproduksjonen og den langsiktige og grunnleggende kunstneriske utviklingen og nyskapingen. Det er fornuftig å ha en næringspolitikk også for kulturnæringene, men vi etterlyser en satsing over Næringsdepartementets og Utenriksdepartementets budsjetter.

Kunsten og kulturen har en fundamental betydning for samfunnsdannelse, demokrati og en kritisk offentlighet, og det er denne verdien som må være førende for nivået på samlede investeringer i sektoren og for kulturpolitiske prioriteringer.

Vi oppfordrer til språklig bevissthet og refleksjon rundt hvilke begreper som anvendes og som danner premissene for politikktutforming. Det er på tide å tydeliggjøre kulturpolitikken berettigelse, forankret i Grunnlovens §100 som «pålegger statens myndigheter å legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale».

STYRINGSDIALOG

NTO er fornøyd med at armlengdesprinsippet er styrket de senere årene ved at institusjonene selv definerer konkrete mål for sin virksomhet, og at de periodiske institusjonsevalueringene videreføres. For å sikre etterrettelige evalueringer av så vidt komplekse virksomheter som teatrene og orkestrene, vil vi understreke betydningen av at nødvendig spesialkompetanse inngår i evalueringsarbeidet.

NTO er glad for at det så tydelig understrekes i de årlige budsjettforslagene at statlige midler til kulturformål forvaltes etter prinsippet om armlengdes avstand, slik at institusjonene sikres faglig uavhengighet og at beslutninger som krever kunst- og kulturfaglig skjønn ikke underlegges statlig styring.

Vi er svært tilfreds med at dette prinsippet er styrket de senere årene gjennom endret mål- og resultatstyring. NTO har tidligere stilt spørsmål ved hvorvidt felles politiske føringer og rapportering kan bidra til å gjøre virksomhetene likere, fremfor å dyrke organisatorisk og kunstnerisk egenart. Det er derfor et betydelig fremskritt at virksomhetene nå selv definerer konkrete mål for egen virksomhet og at periodiske institusjonsevalueringer videreføres.

Samtidig vil vi understreke viktigheten av at evalueringene holder høy kvalitet. Dyptgående innsikt i teater- og orkesterdrift må legges til grunn i evalueringsarbeidet, og det må avsettes tilstrekkelig tid og ressurser for å sikre etterrettelige vurderinger av så vidt komplekse virksomheter. Vi oppfordrer til at en dialogbasert metode videreføres, og at det legges til grunn et dynamisk syn på hva som er god økonomistyring (jf. Trond Bjørnenak, [Kostnadseffektivitet og god økonomistyring i scenekunstselskapene](#)).

En anerkjennelse av kunsten som fri ytring må ligge til grunn som et ufravikelig prinsipp i styringsdialogen, og vi vil understreke at kunstneriske virksomheter ikke må bedømmes eller pålegges rapporteringskrav uten å ta høyde for at disse institusjonenes kjernevirksomhet er å produsere og formidle kunst av høy kvalitet.

LØNNS- OG PRISKOMPENSASJON

NTO anmoder om at bransjens egen pensjonsreform motsvares av reell lønns- og priskompensasjon. Dette er det viktigste grepet for å hindre at ordinære lønnsøkninger går utover den kunstneriske aktiviteten og tilbudet til publikum.

Tariffpartene har gjort en betydelig innsats for å løse pensjonsknuten og snu den negative økonomiske utviklingen med innføringen av innskuddspensjonsordning i 2016. Vi forventer anerkjennelse for at bransjen selv har gått foran og vist vei, og at staten svarer med reell lønns- og priskompensasjon som gjør det mulig for institusjonene å gjenoppbygge svekket egenkapital og opprettholde aktiviteten.

Statsbudsjettet for inneværende år innebar for de aller fleste musikk- og scenekunstinstitusjonene en realnedgang i bevilgningene for tredje år på rad. Underkompensasjonen for lønns- og prisvekst, eller «effektiviseringsgevinst» som regjeringen velger å kalle det, treffer virksomhetene i en situasjon hvor produksjonsrammene allerede er strammet merkbart inn på grunn av store pensjonskostnader. Kuttet treffer flatt, og rammer både institusjoner hvor krevende omstillingsprosesser allerede er gjennomført og institusjoner i en oppbyggingsfase som settes i revers.

Teatrene og orkestrene er personalintensive virksomheter, og mellom ca. 80 og 90 pst av lønnskostnadene i de største institusjonene går til funksjoner som er helt nødvendige for og som inngår direkte i den kunstneriske produksjonen.

Fordeling av lønnskostnader i de største teatrene* og symfoniorkestrene** 2014:

	Teater	Orkester
Kunstnerisk produksjon (kunstnerisk, teaterteknisk, plan/produksjon)	78 %	92 %
Kommunikasjon	9 %	3 %
Administrasjon	8 %	4 %
Drift	4 %	0 %

*Den Norsk Opera & Ballett, Nationaltheatret, Det Norske Teatret, Den Nationale Scene, Trøndelag Teater, Rogaland Teater, Hålogaland Teater og Teatret Vårt.

**Oslo-Filharmonien, Bergen Filharmoniske Orkester, Trondheim Symfoniorkester og Stavanger Symfoniorkester.

Når økonomien i all hovedsak er knyttet direkte til kunstnerisk produksjon og til å lønne kunstnere og kunstfaglig personale gjenstår det få eller ingen andre innsparingstiltak enn å redusere kunstfaglige årsverk. Slik det fremkommer i de periodiske institusjonsevalueringene, er det ofte knappe bemanningsressurser knyttet til produksjonsapparatet rundt de kunstneriske prosjektene som hindrer en større utnyttelse av det kunstneriske potensialet i virksomhetene. Det finnes dermed små muligheter for å rasjonalisere bort årsverk uten at dette får direkte konsekvenser for kvaliteten og volumet i den kunstneriske produksjonen.

På kort sikt kan den tellbare effekten av svekkede rammevilkår i noen tilfeller kamoufleres gjennom tilpasninger av både repertoar og ressursbruk. På lengre sikt får en slik tilpasning betydelige konsekvenser for kvaliteten og mangfoldet i innholdsproduksjonen. Innstramminger går gjerne først utover de mest eksperimentelle, risikofylte produksjonene og nyskapende samarbeid.

Når kapasiteten i produksjons- og formidlingsapparatet for kunsten presses til en yttergrense, blir det også utfordrende å ivareta bredden i samfunnsansvaret – herunder eksterne forventninger og egne ambisjoner om videreutvikling av formidlingsstrategier, utnyttelse av digital teknologi, eksterne relasjonsbygging og samarbeid, internasjonal utveksling og annen utadrettet virksomhet.

Institusjonene arbeider selv kontinuerlig med å finne frem til best mulige systemer for økonomistyring og med å identifisere og utnytte effektiviserings- og inntektsmuligheter – enten det er åpningstider, aktivitetsomfang, arenaer eller selve avtaleverket. Lovverk og tariffavtaler er i stor grad med på å legge rammene for musikk- og scenekunstinstitusjonenes ressursutnyttelse. I samarbeid mellom Arbeidsgiverforeningen Spekter, NTO og virksomhetene arbeides det fortløpende for å forbedre tariffavtalene, slik at det kan legges til rette for mer fleksibel drift – selvsagt hele tiden balansert i forhold til legitime krav om et forsvarlig arbeidsmiljø. Her hviler det også et betydelig ansvar på arbeidstakerorganisasjonene.

I noen tilfeller kan også administrativt samarbeid og fellesfunksjoner på sikt føre til kostnadsbesparelser. Vi vil imidlertid understreke at det er ressurskrevende å utvikle og administrere fellesløsninger, og at rasjonaliseringsgevinsten ofte er begrenset.

RIKSTEATRET

NTO ber departementet merke seg Riksteatrets særdeles krevende situasjon etter en betydelig samlet realnedgang i disponibel ramme de tre siste årene. For at teatret skal kunne ivareta sitt samfunnsoppdrag på en fullverdig måte, må Riksteatrets økonomiske rammevilkår opprettholdes.

Etter vårt syn bør turnévirksomhet inngå som en viktig del av regjeringens uttalte regionale satsing innenfor scenekunsten. Riksteatret spiller i denne sammenhengen en betydelig rolle – og på mange av de faste spillestedene er Riksteatrets forestillinger det eneste scenekunsttilbudet utenom Den kulturelle skolesekken.

Teatret har allerede gjennomført en betydelig effektivisering, og har lite å ta av i driften. Konsekvensen er redusert aktivitet og svekket tilbud til publikum med færre forestillinger og visninger på færre steder.

Riksteatret spiller i dag på 70 kulturhus over hele landet, og teatrets repertoar utgjør en viktig bærebjelken i disse husenes profesjonelle scenekunsttilbud til publikum. Dersom teatrets rammevilkår svekkes ytterligere, vil det ikke lenger være mulig å oppfylle dette oppdraget på en fullverdig måte.

FORENKLET KULTURMOMS

NTO anmoder om at dagens merverdiavgiftsunntak for omsetning av billetter til musikk og scenekunst fjernes, og at disse områdene innlemmes i avgiftssystemet med lav sats. En slik lovendring vil bidra til betydelig forenkling og et mer enhetlig regelverk for kultursektoren.

Endringen i merverdiavgiftsloven i 2010 medførte at kinoer, museer, gallerier, opplevelsessentre og fornøylesparker i dag er underlagt avgiftsplikt med lav sats for billettomsetningen, mens avgiftsunntakene for salg av billetter til konserter og teater-, opera- og ballettforestillinger ble videreført. Det foreligger derfor heller ikke fradragsrett for inngående merverdiavgift for anskaffelser som skal brukes i sistnevnte virksomheter.

Den vedtatte lovendringen var i strid med kulturmomsutvalgets forslag om en såkalt «breddemodell» som innebar at adgang til de fleste former for kulturarrangementer skulle omfattes av avgiftsplikten i merverdiavgiftsloven med lav sats (NOU 2008:7).

Etter vårt syn bør det tillegges adskillig vekt at en slik «breddemodell» vil bidra til et enklere og mer enhetlig og oversiktlig regelverk for kultursektoren. Vi viser også til utredningen *Kunstens autonomi og kunstens økonomi*, hvor det tas til orde for at avgiftsregelverket for kunstfeltet utredes nærmere med sikte på et mer oversiktlig og helhetlig regelverk som gir lavere administrative kostnader.

Det er samtidig viktig å finne løsninger som sikrer at man i størst mulig grad unngår mulige uheldige konsekvenser for aktører i deler av bransjen, herunder for produsenter uten offentlig støtte og artister som selv eller sammen med andre arrangerer konserter mm.

Spørsmålet om kultur moms ble aktualisert med at Stavanger Konserthus og Kilden Teater- og Konserthus ble varslet om krav om tilbakebetaling av merverdiavgift som er kompensert i henhold til lov om kompensasjon av merverdiavgift for kommuner, fylkeskommuner mv. Kravet er hjemlet i konkurransebestemmelsen i kompensasjonsloven. NTO er glad for at kravene ble betydelig redusert etter ny fortolkningsuttalelse fra Finansdepartementet om konkurransebegrensningsregelen.

Endret fortolkning innebærer imidlertid ingen langsiktig løsning. De kommunale kulturhusene må i dag forholde seg til et absurd regelverk hvor skattedirektoratet skal avgjøre hva som er «kunstnerisk» aktivitet, og hva som er «kommersiell» aktivitet i konkurranse med andre – og dermed ikke kompensasjonsberettiget. Metoden for fordeling mellom kompensasjonsberettiget og ikke-kompensasjonsberettiget bruk gir også det utilsiktede resultatet at det vil lønne seg å drive utleieaktivitet i stedet for egenproduksjon når det gjelder visse typer arrangementer. En tilpasningskonsekvens blir at kulturhusene oppretter egne juridiske enheter som står for arrangementer som skattedirektoratet anser som økonomisk aktivitet og leier ut lokalet til enheten. Dette har neppe vært lovgivers intensjon.

Dersom omsetningen av billetter til konserter og teaterforestillinger blir avgiftspliktig, vil kommunale kulturhus kunne få fradragsrett etter merverdiavgiftsloven, og man unngår i all hovedsak utfordringene knyttet til kompensasjonslovens konkurransebestemmelse. I tillegg vil man oppnå avgiftsmessig likebehandling mellom kommunale og private eiere av kulturhus.

For en nærmere begrunnelse og redegjørelse for forslag til endring av merverdiavgiftsloven viser vi til felles brev fra NTO og Spekter til Finansdepartementet, vedlagt notat fra Ernst & Young utarbeidet etter oppdrag fra NTO. I Finansdepartements svar på dette, i brev av 7. desember 2015, vises det til Skattemeldingens (Meld. St. 4 (2015-2016)) uttalelse om at departementet vil vurdere å inkludere flere områder i merverdiavgiftssystemet. Vi forventer at dette følges opp av en regjering som er opptatt av forenkling og effektivisering.

KUNSTNERØKONOMI

Innenfor scenekunsten og musikken er de offentlig støttede institusjonene de viktigste arbeidsgiverne for kunstnerne, og etterspørselen etter kunstnerisk arbeidskraft påvirkes i høy grad av disse virksomhetenes økonomiske rammer. Styrket institusjonsøkonomi er en forutsetning for å styrke arbeidsvilkårene for kunstnere, fast ansatte så vel som frilansere.

Styrke institusjoner er en forutsetning for å nå regjeringens uttalte mål om å styrke kunstnernes inntektsmuligheter og vilkårene for talentutvikling. Faste stillinger og engasjement ved musikk- og scenekunstinstitusjonene er avgjørende viktige inntektskilder for mange kunstnere – herunder for den voksende andelen frilansere.

I 2014 ble det kanalisert om lag 1,1 milliarder kroner til kunstnere i form av lønn, honorar og vederlag fra de produserende NTO-institusjonene, hvorav 40 pst til frilansere. I tillegg kommer betydelige pensjonskostnader.

De produserende NTO-virksomhetenes lønnskostnader til kunstnere* 2014:

Lønn** til kunstnere:	1,1 milliarder kroner
Lønn til fast ansatte kunstnere:	643 millioner kroner (60 %)
Lønn til frilanskunstnere:	416 millioner kroner (40 %)

* «Kunstnere» omfatter her en rekke ulike kunstnergrupper – herunder skuespillere, musikere, sangere, dansere, instruktører, koreografer, scenografer, kostymedesignere, lysdesignere, lyddesignere, videodesignere, komponister, dirigenter, dramatikere, forfattere, oversettere og dramaturger.

** Dette omfatter lønn (inkl. arbeidsgiveravgift og feriepenger), honorar og vederlag. I tillegg kommer betydelige pensjonskostnader. Med den utviklingen vi har hatt i pensjonskostnader de siste årene, vil dette innebære betalbare pensjonsutgifter på mellom 15 og 25 % av lønnsgrunnlaget, avhengig av virksomhetens historikk, særaldersgrenser mm.

Med stadig mer samarbeid mellom institusjonene og selvstendige kompanier, ensembler og enkeltkunstnere, kanaliseres også en økende del av teatrenes og orkestrenes ressurser til ulike typer samarbeidsproduksjoner. Ofte videreformidles produksjonene av andre arrangører som festivaler, kulturhus etc. slik at det genereres ytterligere inntekter for de involverte kunstnerne og forestillingene når et større publikum. På denne måten spiller institusjonsøkonomien en stadig større rolle for de selvstendige kompanienes arbeids- og formidlingsvilkår. Dette er imidlertid pengestrømmer som vanskelig lar seg tallfeste ettersom ressursene for en stor del er knyttet til institusjonenes faste produksjons- og formidlingsapparat.

Skuespiller- og danseralliansen er et viktig bidrag til å bedre kunstnernes økonomi og arbeidsvilkår og imøtekommer arbeidsgivers behov for fleksible ansettelser. Vi er glade for at alliansen er styrket og utvidet, og vil samtidig understreke at en slik ordning er helt avhengig av at det eksisterer oppdragsgivere med gode nok økonomiske rammer til å engasjere kunstnerne.

PROGRAMMERENDE TEATRE

NTO oppfordret til at staten styrker sitt ansvar for tre programmerende teatre – BIT Teatergarasjen, Teaterhuset Avant Garden og Black Box Teater – som en betydelig del av den nasjonale infrastrukturen. Dette er blant de viktigste virkemidlene for å bedre produksjons- og formidlingsvilkårene for selvstendige kompanier og kunstnere.

Både som formidlere og co-produsenter av scenekunst med et nasjonalt og internasjonalt nedslagsfelt, og i kraft av den kompetansen de besitter, har de programmerende teatrene en betydning for utviklingen i scenekunsten som ikke gjenspeiles i bevilgningsnivået.

BIT Teatergarasjen, Teaterhuset Avant Garden og Black Box teater står i dag overfor ulike utfordringer som fordrer en styrket økonomi. De største utfordringene for BIT Teatergarasjen og Avantgarden er knyttet til helt nødvendige planlagte nye bygg, hvor staten vil være avgjørende for å sikre rammer som gjør det mulig å opprettholde innholdsproduksjonen med økte driftsutgifter. Black Box teater har, i en situasjon med allerede presset programmeringsøkonomi, fått redusert de samlede offentlige bevilgningene som en konsekvens av makeskiftet mellom staten og Oslo kommune i 2014 fordi kommunen ikke indekserer tilskuddet.

En styrking av de programmerende teatrene co-produksjonsmidler vil også sette dem i stand til å bidra enda sterkere til initiering og finansiering av prosjekter for turnering i inn- og utland, og føre til en mer differensiert økonomi der nye prosjekter finansieres i et spleiselag mellom flere aktører. Sammen med tendensen til at de produserende teatrene i økende grad co-produserer og arbeider programmerende, suppleres på denne måten Kulturrådets beslutningsmyndighet. Slik kan den kunstfaglige definisjonsmakten desentraliseres ytterligere ved at flere kompetente fagmiljøer gjør selvstendige kvalitetsvurderinger. Flere kvalitetsforståelser settes i spill og uttrykksmangfoldet styrkes.

KULTURFONDET

NTO anmoder om en styrking av avsetningene til musikk og scenekunst under Kulturfondet, ledsaget av spissede kvalitetskriterier. Vi vil understreke betydningen av at fondsmidlene disponeres ut ifra kunstfaglige vurderinger på en armlengdes avstand fra politiske myndigheter, i tråd med Kulturrådsloven.

Sammen med en styrking av avsetningene til musikk og scenekunst under Kulturfondet, mener vi det er viktig å spisse kvalitetskriteriene i forvaltningen av midlene. Vi viser til Kulturutredningen 2014 hvor utvalget understreker at kunstpolitikken må ta utgangspunkt i erkjennelsen av at kun et fåtall av dem som ønsker en karriere som kunstner lykkes i å nå dette målet. Offentlige midler må i hovedsak treffe «de få utvalgte» og ikke «smøres tynt utover» søkermassen av rettferdighetshensyn.

I dette perspektivet støtter vi det synet at midlene bør konsentreres om færre søkere fremfor at fremtidige økninger brukes til å innvilge stadig flere søknader. På denne måten vil det kunne gis romsligere tildelinger og bedre vilkår for de prosjektene som tilfredsstillt kvalitetskravene, samtidig som gjennomtrekket av søkere som ikke har forutsetninger for en kunstnerkarriere blir redusert. Slik bl.a. Norske dansekunstnere (NODA) påpeker, bør også prosjekter utrustes med budsjetter som kan sikre de involverte rimelig gode arbeidsvilkår og en lønn på nivå med tariffen.

Vi vil understreke betydningen av basisfinansieringen for scenekunstgrupper som gir utvalgte kompanier økonomisk forutsigbarhet over en lengre periode med mulighet for mer langsiktig planlegging. Etter at de første kompaniene som mottok basisfinansiering nå nærmer seg 12 år i ordningen – som etter hovedregelen er satt som grense for å motta basistilskudd – er det viktig at det finnes frem til gode

ordninger som sikrer at det fortsatt er kvalitet som er det fremste kriteriet for hvilke kompanier som skal motta flerårig driftsstøtte.

BYGG FOR KVALITET OG PUBLIKUM

Vi ber om at Kulturdepartementet er oppmerksom på store etterslep i nødvendige investeringer i den kulturelle infrastrukturen. Det er viktig at staten bidrar med finansielle og organisatoriske løsninger som sikrer at nødvendige kostnader til bygningsmessig drift og vedlikehold ikke går utover innholdsproduksjonen. Vi ber departementet merke seg særskilt de akutte behovene for Det samiske nasjonalteatret Beavivás.

Det er fortsatt behov for å videreutvikle den kulturelle infrastrukturen. Det er både behov for nye bygg og for oppgradering av eksisterende teater- og konsertlokaler. Gode produksjons- og formidlingslokaler er helt nødvendig for å sikre kvalitet i innholdet og bred formidling.

På teaterområdet er flere byggesaker på trappene. Det er gledelig at staten bidrar med investeringstilskudd til nytt scenekunsthuss i Sentralbadet i Bergen med nye permanente lokaler for Carte Blanche og BIT Teatergarasjen. Vi er også glade for at staten bidrar til Hordaland Teatres utvikling av nytt nynorsk scenekunsthuss i Bergen gjennom økte driftsmidler.

NTO vil imidlertid fremheve den fortsatt uavklarte situasjonen for Det samiske nasjonalteatret Beavivás. Det samiske nasjonalteatret har i 30 år holdt til i det som allerede fra starten av ble betegnet som midlertidige lokaler i Kautokeino. Lokalene er ikke egnet til å drifte et moderne teater og arbeidsmiljøstandarden er uakseptabel. Sametinget støtter planene om et nytt bygg for det samiske nasjonalteatret, og det er viktig at staten nå kommer på banen slik at byggeprosjektet kan realiseres og videre drift av det samiske nasjonalteatret sikres.

Planene om et viktig nytt bygg for Teaterhuset Avant Garden i Trondheim er i ferd med å realiseres, og Brageteatret i Drammen har et presserende behov for mer egnede lokaler i forbindelse med utviklingen av regionteatervirksomhet.

Disse sakene har ulik grad av statlig medvirkning i selve byggeprosjektet, men staten vil være avgjørende for å sikre gode rammer for drift og innholdsproduksjon. NTO vil understreke betydningen av at staten bidrar til at kunstneriske, organisatoriske og drift- og vedlikeholdsmessige utfordringer blir tatt på alvor når det investeres i nye bygg.

Flere av de eldre teaterhusene står overfor særlige utfordringer knyttet til vedlikehold og drift av selve bygningsmassen. NTO har tillit til at arbeidet med å løse disse utfordringene fortsetter i dialog mellom departementet og virksomhetene.

Foreningen er glad for at rehabiliteringen av Nationaltheatret endelig kan igangsettes etter at regjeringen har valgt det såkalte "alternativ A" fra KS1-prosessen som prioriterer nødvendig rehabilitering av bygningen og omfattende oppgradering av hovedscenen. Dette er et første og helt nødvendig steg i prosessen for å ruste Nationaltheatret for fremtiden.

Samtidig som vi berømmer regjeringen for handlekraft, støtter NTO Nationaltheatrets egne ambisjoner for rehabiliteringen og den videre utviklingen av teatret, som er i tråd med det såkalte «alternativ 2» fra konseptvalgutredningen. Dette alternativet innebærer blant annet oppgradering av alle fire scener til dagens krav, universell utforming som er lovpålagt, oppgradering av publikumsområder og forbedring av arbeidsforhold slik at de tilfredsstiller dagens krav.

Like fullt ser vi frem til at den såkalte avklaringsfasen igangsettes umiddelbart, og at bygge- og rehabiliteringsprosjektet tas videre til forprosjektering og KS2-prosess, slik at det tradisjonsrike teatret moderniseres og tas vare på for fremtidens generasjoner.

Vedlikeholdsmessige og scenetekniske utfordringer finner vi også ved Den Nationale Scene og Rogaland Teater. Det er gledelig at staten investerer i nødvendig rehabilitering av tak og fasader for Den Nationale Scene i Bergen, og vi ser frem til god fremdrift i beslutningsprosessen etter at kvalitetssikring (KS1) av konseptvalgutredningen (KVU) for rehabilitering av bygget nå foreligger. Vi ser også frem til at staten bidrar finansielt til fremdrift og kontinuitet i Scenskifte-prosjektet for Rogaland Teater, slik at den foreliggende konseptvalgutredningen kan tas videre til kvalitetssikring (KS1) og forprosjekt.

NTO er også glad for at staten medvirker finansielt i fornyelsen av Grieghallen som huser sentrale institusjoner som Bergen Filharmoniske Orkester, Bergen Nasjonale Opera og BIT 20 Ensemble.

Vi viser imidlertid til Oslo-Filharmoniens vedvarende utfordringene i Oslo Konserthus og prosjektet knyttet til nytt konserthus på Filipstad. Det er gledelig at staten har bidratt med ekstra øremerkede midler til økte leieutgifter i Oslo konserthus. Etter at reguleringsplanen for Filipstad ventelig er lagt frem for bystyret i løpet av 2017, vil mulighetsstudier følges opp med Oslo-Filharmoniens egne midler i innværende år. I en allerede presset administrasjon vil det i 2018 være behov for ytterligere administrative forsterkninger for å kunne følge opp kompleksiteten, kvaliteten og omfanget av prosjektet.

REGIONREFORMEN OG OPPGAVEFORDELING

NTO oppfordrer til at direkte statstilskudd videreføres som det viktigste virkemiddelet for å ivareta en nasjonal kulturpolitikk for hele landet. Vi ser frem til at den varslede utredningen av ansvarsdelingen mellom forvaltningsnivåene i forbindelse med en ny kulturmelding også omfatter en grundig vurdering av hvordan kvaliteten best kan sikres i det profesjonelle kunsttilbudet og hvordan prinsippet om en armlengdes avstand best kan ivaretas.

NTO er glad for at det ikke gjøres endringer i ansvarsdelingen mellom forvaltningsnivåene på kulturområdet forut for den varslede kulturmeldingen, og at det her skal utredes hvordan en nasjonal kulturpolitikk kan ivaretas og hvordan kvaliteten best kan sikres i den profesjonelle delen av kunst- og kulturlivet.

I dag er direkte statstilskudd til et nett av autonome kunstinstitusjoner det viktigste virkemiddelet for å sikre et mest mulig likeverdig profesjonelt kulturtilbud av høyest mulig kvalitet over hele landet. Gjennom rammetilskuddet er forvaltningen av økonomien og den kunstfaglige beslutningsmyndigheten allerede desentralisert til autonome institusjoner, hver og en med en skiftende kunstnerisk ledelse med hver sin kunstneriske visjon. Samtidig sikrer ordningen at statlige midler kanaliseres direkte til kunstnerisk virksomhet, uten unødvendige byråkratiske mellomledd, og på en armlengdes avstand fra politikk og forvaltning.

Ordningen med delt finansieringsansvar og fast fordelingsnøkkel for region- og landsdelsinstitusjonene er i dag en svært viktig ordning for å opprettholde og videreutvikle den kulturelle infrastrukturen. Den bidrar til forutsigbare rammevilkår for institusjonene, sikrer lokalt eierskap og lokal forankring, og danner et sikkerhetsnett ved at virksomhetene ikke er avhengige av én finansieringspart alene. For at ordningen skal fungere, er det imidlertid viktig at staten tar sitt ansvar for å sikre at kommunene og fylkeskommune har økonomi til å følge opp bevilgningene i henhold til fordelingsnøkkelen, samtidig som kommunene og fylkeskommunene må ta sin del av ansvaret og ikke nedprioriterer kunsten i sine budsjetter.

Det har tatt lang tid å bygge opp dagens kulturelle infrastruktur ved hjelp av sterke statlig insentiver og velfungerende kulturpolitiske modeller. Men den er lett å rive ned. Det bør finnes svært gode faglige

begrunnelser for å endre det som virker, og det må ikke gjøres endringer på regionreformens premisser med krav om å tilføre det regionale nivået flere oppgaver og ansvar i seg selv.

NTO viser til tidligere uttalelser om regionreformen og oppgavefordelingen, og kommer tilbake med et grundigere innspill i forbindelse med den varslede kulturmeldingen.

INTERNASJONAL UTVEKSLING

NTO etterlyser en *kunstpolitikk* for internasjonal utveksling, og ber om en helhetlig gjennomgang av ansvarsdeling, mål og virkemidler som kan munne ut i konkrete tiltak for å styrke også musikk- og scenekunstinstitusjonenes internasjonale arbeid og rolle.

NTO har ved flere anledninger understreket behovet for å avklare det politiske og forvaltningsmessige ansvaret og tydeliggjøre mål og prinsipper for den videre politikktutforming på det internasjonale området. Vi etterlyser en tydeligere *kunstpolitisk* satsing på internasjonalisering med kvalitet og ytringsmangfold som overordnede mål. Samtidig vil vi understreke behovet for bedre koordinering mellom de ansvarlige departementene, utenriksstasjonene, Kulturrådet, Innovasjon Norge og andre relevante aktører.

I dag er det en påfallende diskrepans mellom ambisjoner og virkemidler på dette området. Kulturpolitiske mål og forventninger om internasjonalisering følges ikke tilsvarende opp med virkemidler og økonomiske innsats. Mens det innenfor andre områder og for andre virksomheter finnes særskilte organer og stimuleringsordninger for å fremme internasjonalisering, er dette fraværende for musikk- og scenekunstinstitusjonene.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene er forskjelligartede med ulike mål, ambisjoner og arbeidsmåter også når det gjelder internasjonal utveksling. Det handler for eksempel om å delta i langsiktige samarbeidsprosjekter og nettverk, utveksle kunstnerisk kompetanse og arbeidskraft, co-producere forestillinger som vises i Norge og utlandet, arrangere internasjonale festivaler og delta på internasjonale arenaer gjennom turneer og gjestespill.

Mange har gode kontaktnett og høster betydelig oppmerksomhet og anerkjennelse gjennom stor publikumsinteresse, internasjonale priser og rosende anmeldelser og bidrar betydelig til å synliggjøre og fremme interessen for norsk musikk og scenekunst og norske kunstnere i de internasjonale markedene. Institusjonenes økonomiske og administrative ressurser er imidlertid for små til å imøtekomme den internasjonale etterspørselen uten at det går utover tilbudet i hjemmemarkedet, og attraktive forespørsler må ofte avvises.

Det er derfor bemerkelsesverdig at ikke teatrene og orkestrene internasjonale markedspotensial synes å være tenkt inn i Kulturdepartementets satsing på næringsutvikling og eksport, men at regjeringens prioriteringer i stedet har gitt seg utslag i svekkede rammevilkår som vi vet går utover internasjonale turneer og gjestespill. Vi anerkjenner behovet for et støtteapparatet for kunstnere og bransjeaktører, men vil advare mot økt administrasjon og unødvendig byråkrati fremfor direkte bevilgninger til kunstneriske virksomheter og etablerte strukturer.

Dersom det er et politisk ønske om å realisere musikk- og scenekunstinstitusjonenes internasjonale potensiale, må det fremskaffes bedre kunnskap om aktivitet og behov innenfor hele feltet som grunnlag for en samlet gjennomgang av mål og virkemidler. Vi legger til grunn at vilkårene for internasjonal utveksling vil være en viktig del av den varslede kulturmeldingen, og NTO vil i den anledning komme tilbake med et grundigere innspill.

DIGITAL DISTRIBUTJON OG FORMIDLING

NTO foreslår at det etableres en særskilt støtteordning for digital distribusjon og formidling innenfor musikk og scenekunst. Hensikten er å stimulere institusjonenes eget forsøks- og utviklingsarbeid som kan komme hele feltet til gode gjennom erfarings- og kompetanseutveksling.

Den digitale teknologien gir nye muligheter både for virksomhetenes videreutvikling av formidlingsarbeidet og for digitale overføringer av utvalgte konserter og forestillinger på nettet, til kinoer, storskjermer og andre digitale medier. På denne måten kan teknologien bidra til en bedre utnyttelse av de ressursene som allerede er investert i den kunstneriske produksjonen. Gjennom digital distribusjon er det mulig å nå et større publikum uavhengig av geografisk plassering, samt et publikum som av ulike grunner ikke har forutsetninger for å komme til teatret eller konsertsalen.

Noen av institusjonene har igangsatt pilotprosjekter på dette området og er i ferd med å bygge opp nødvendig kompetanse. Imidlertid mangler musikk- og scenekunstinstitusjonene økonomi til fullt ut å utnytte det formidlings- og distribusjonspotensialet som ligger i den digitale teknologien. Det er knyttet betydelige kostnader både til investeringer i teknologisk utstyr og produksjon og til løsninger på opphavsrettsproblematikk.

KOR OG VOKALENSEMBLER

NTO er glad for styrkingen av Det Norske Solistkor som profesjonelt a capella-chor. Som ledd i den videre kortsatsningen imøteser vi en styrking også av Edvard Grieg Kor, samt av symfoniorkestrenes og regionoperaenes vilkår for å heve kvaliteten i den vokale delen av musikkteater- og operaproduksjoner.

De senere årene har vilkårene for å utvikle lokalt forankret musikkteater- og operavirksomhet blitt styrket, og i dag finnes det ulike løsninger i de ulike regionene. Det er etter NTOs syn viktig at videre strategier for profesjonalisering av korvirksomhet tar utgangspunkt i de ulike regionale strukturene og behovene.

Det største kunstneriske problemet i dag er den kvalitative ubalansen mellom de profesjonelle orkestrene og den kollektivt vokale musiseringen i en produksjon. Dette gjelder både for konserter, musikkteater- og operaproduksjoner. En viktig del av ansvaret for å profesjonalisere musikkteatervirksomheten handler om å sikre at alle deler i produksjonen harmoniserer bedre med det profesjonelle symfoniorkestret i regionen.

Vi er derfor glade for at regjeringen i strategien, *Fleirstemt Strategi for korutvikling i Noreg*, ønsker å medvirke til profesjonelle rammevilkår for kor i alle regionene i landet. I følge strategien vil departementet legge til rette for at det profesjonelle kor- og vokalfeltet blir utviklet videre gjennom faste tilskudd og gjennom tilskuddsordninger i Norsk kulturråd. NTO vil understreke betydningen av at Trondheim Vokalensemble gis forutsigbare økonomiske vilkår for langsiktig utvikling og profesjonalisering gjennom rammetilskuddet til Trondheim Symfoniorkester, og økningen i rammetilskuddet til orkestret i inneværende år er gledelig. På samme måte bør det legges til rette for at fremtidige etableringer i tilknytning til symfoniorkester og regionopera sikres forutsigbare rammevilkår gjennom rammetilskuddet.

DEN KULTURELLE SKOLESEKKEN

NTO ser frem til at en ny organisering av Den kulturelle skolesekken (DKS) kan legge til rette for at produksjoner fra institusjonene på en bedre måte innlemmes i ordningen – og at elevene får mulighet til å oppleve forestillinger og konserter fremført på en profesjonell scene, i tillegg til turnéforestillinger på skolen. Vi vil særlig fremholde behovet for at DKS-ordningen integreres og forankres på en bedre måte i skolen, og at mottakerapparatet i skolen profesjonaliseres.

Vi viser til at DKS er under omorganisering, og at Kulturtanken skal ivareta det nasjonale ansvaret for Den kulturelle skolesekken innenfor alle kunstuttrykkene. Det er viktig at alle kunstuttrykkene og deres egenart ivaretas også med den nye organiseringen, og at hvert kunstfelt kan utvikle seg utfra egne premisser og behov. Vi vil også understreke betydningen av at de sidene ved dagens organisering som fungerer godt videreføres og styrkes – og at det ikke bygges opp parallelle virksomheter og kompetanser til det som allerede eksisterer, herunder Scenekunstbrukets formidlingsnettverk og insentivordning.

NTO ser frem til at Kulturtanken kan bidra til å løse utfordringer ved dagens DKS-ordning samtidig med at rommet for allerede velfungerende lokale modeller må ivaretas.

For å sikre estetisk bredde og kvalitet i DKS-tilbudet er det viktig at forestillinger og konserter fra ulike produsenter inngår i tilbudet, og at elevene får mulighet til å oppleve kunst i profesjonelle teatre og konsertsaler i tillegg til turnéforestillinger på skolen. Det er også god ressursutnyttelse å benytte musikk- og teaterinstitusjonenes tilbud i DKS, hvor finansieringen av produksjonene for en stor del allerede er ivaretatt gjennom de ordinære driftstilskuddene, og hvor programmerings- og formidlingskompetanse er bygget opp over lang tid. Det må imidlertid ikke legges føringer for samarbeid mellom DKS og institusjonene som kan virke repertoarførende, eller som på andre måter styrer virksomhetenes begrensede ressurser, jf. nærmere omtale i NTOs [kartlegging av institusjonene og DKS](#).

Vi vil understreke at armlengdesprinsippet må ivaretas i organiseringen og forvaltningen av ordningen både sentralt og lokalt, og at kvalitet må være det førende utvelgelseskriteriet i programmeringen av DKS.

Vi ser også at en kombinasjonen av gratisprinsippet og DKS utilsiktet fører til at skolenes besøk ved institusjonene reduseres og ved noen skoler faller helt bort, og etterlyser nasjonale løsninger som blant annet sikrer dekning av transportutgifter.

En viktig del av Kulturtankens mandat er å arbeide for god forankring og tett samarbeid mellom skole- og kunstsektor. En forutsetning for å lykkes i dette arbeidet er en parallell styrking av de humanistiske og estetiske fagene i skolen. Det må legges til grunn at tilbudet gjennom DKS skal supplere, og på ingen måte erstatte, kunst- og kulturfagopplæringen i skolen.

KUNST OG HUMANISTISKE FAG I SKOLEN

NTO anmoder om en mer koordinert kultur- og utdanningspolitikk som sikrer at satsingen på barn og unge i kultursektoren følges opp med en tilsvarende styrking av de humanistiske og estetiske fagene i skolen og lærernes kompetanse i disse fagene. Et bredt kompetansebegrep forankret i skolens dannelsesoppdrag bør også innebære en styrking av resepsjonssiden og legge grunnlaget for et kompetent og interessert publikum.

Fra flere hold uttrykkes det bekymring for at de estetiske fagene i skolen er svekket de senere årene. Dette skjer til tross for at de estetiske fagenes verdi som egne fag og betydningen av estetiske læringsprosesser og tenkemåter i andre fag er vel dokumentert. Det er derfor gledelig at det i Meld. St. 28 *Fag – Fordypning – Forståelse* tas til orde for å styrke de estetiske fagene i skolen og at den pågående fagfornyelsen også omfatter disse fagene.

I et samfunn preget av større kompleksitet og raskere endringstakt er det et særlig behov for å styrke elevenes kompetanse i å forstå, tolke og reflektere kritisk over et mangfold av ytringsformer, herunder kunstneriske ytringer. Kunstforståelse og kritisk refleksjon over kunsten krever fagkunnskap og historiske og teoretiske referanserammer. Det er derfor likeså viktig å styrke de estetiske fagene som humanistiske kunnskapsfag i et resepsjonsperspektiv som i et utøverperspektiv.

Etter vårt syn legger man best til rette for en styrking og fornyelse av innholdet i de estetiske fagene gjennom et tett samarbeid med kunst- og kulturdelen i andre fag, herunder samfunnsfag, etikkfag, norsk og språkfag, og vi mener det er særlig viktig å styrke kulturdelen i slike fag. Vi er derfor glade for at Kunnskapsdepartementet, i tråd med NTOs tidligere uttalelse, ser at kategorien *praktiske og estetiske fag* ikke er godt egnet som overordnet ramme for en fagfornyelsesprosess, og vil legge til grunn en mer fleksibel innretning enn den modellen som skisseres i NOU 2015: 8 for å sikre god sammenheng mellom fag.

Lærernes kompetanse er avgjørende for å sikre kvaliteten i de estetiske fagene, og vi er glade for at Kunnskapsdepartementet vil vurdere om det for nye lærere skal innføres kompetansekrav for å undervise i estetiske fag i grunnskolen. I 2014 manglet nærmere 40 pst. av lærerne som underviser i musikk, og nærmere halvparten av de som underviser i kunst- og håndverk i grunnskolen, faglig fordypning. Kun én av fire musikk lærere og én av fem lærere i kunst og håndverk har kompetanse i faget tilsvarende 60 studiepoeng eller mer (jf. Kompetanseprofil i grunnskolen. Hovedresultater 2013/2014, SSB). Dette viser med all tydelighet behovet for å styrke lærerkompetansen i de estetiske fagene.

Mange musikk- og scenekunstinstitusjoner setter i dag store ressurser inn på formidlingsprogram overfor barn og unge både i og utenfor Den kulturelle skolesekken, delvis for å kompensere for skolenes sviktende satsning og delvis fordi dette er i institusjonenes langsiktige interesse. Vi etterlyser en tydeliggjøring av skolens ansvar og en gjennomgang av rollefordelingen mellom skolen og kunstinstitusjonene, for å sikre et fremtidig interessert og kompetent publikum og likere muligheter på tvers av sosiale og kulturelle skillelinjer.

NTO imøteser en grundigere diskusjon om de humanistiske og estetiske fagenes kvalitet, innhold og plass i hele utdanningsløpet i den varslede kulturmeldingen.

FORSKNING

NTO imøteser en fortsatt styrking av kulturforskningen, både for å sikre en mer kunnskapsbasert kulturpolitikk og for å imøtekomme kulturlivets egne kunnskapsbehov. Vi vil særlig understreke behovet for å styrke den grunnleggende humanistiske forskningen, og ser frem til at oppfølgingen av humaniorameldingen kan bidra til en slik styrking.

Vi er glade for at regjeringen har bidratt til å styrke kulturforskningen de senere årene, bl.a. gjennom bevilgninger til relevante forskningsprogram under Forskningsrådet. Likevel ser vi frem til at Grundutvalgets rapport *En kunnskapsbasert kulturpolitikk* fra 2012 følges opp med en mer overordnet forskningsstrategi som kan imøtekomme behovene for langsiktig satsing på kvalitet i forskningen og oppbygging av sterkere forskningsmiljøer.

NTO har særlig tatt til orde for å styrke den tverrfaglige kulturforskningen, slik at samfunnsvitenskapelige innfallsvinkler oftere suppleres med humanistiske og estetiske perspektiver og analyser. Vi vil understreke at solide humanistiske og estetiske fagmiljøer ved universitetene er essensielle for å sikre den grunnleggende forskningen i seg selv, men også som leverandører av begreper, teorier og betraktningsmåter i den mer brukerrettede forskningen. Det er derfor viktig at en forskningsstrategi som skal ivareta Kulturdepartementets sektoransvar også innreflekterer situasjonen for de humanistiske fagene.

For å sikre kvalitet og faglig utvikling i kunsten, er det helt essensielt at det finnes en autonom, akademisk samtalepartner i humaniora som kan analysere kunstens verdi og utfordre etablerte praksiser. Vi vil også understreke hvor viktige de humanistiske fagene er for å styrke kunstforståelsen i samfunnet – som en sentral leverandør av begreper, teorier og perspektiver til det offentlige ordskiftet om kunsten.

KRITIKK OG DET OFFENTLIGE ORDSKIFTET

NTO vil understreke betydningen av at staten opprettholder sitt ansvar for å legge forholdene til rette for ytringsmangfold og kvalitet også gjennom sterk statlig støtte til mediene. Vi etterlyser en nærmere vurdering av virkemidler på tvers av medie- og kunstpolitikken som kan legge til rette for og bidra til å fremme det seriøse, offentlige ordskiftet om kunsten.

Etter vårt syn bør det være en integrert del av kunstpolitikken å sikre vilkårene for det seriøse, offentlige ordskiftet om kunsten, herunder kunstkritikken. Kritikken fremmer kunnskap, forståelse og refleksjon over kunstens ulike uttrykk og bidrar til kontinuerlige vurderinger av kunstnerisk kvalitet i offentligheten. Foruten å bidra til den faglige kunstdiskursen, er kritikken viktig for å synliggjøre kunsten og øke interessen og kunstforståelsen hos et bredere publikum. På denne måten er kunstkritikken ikke minst viktig i et formidlingsperspektiv.

Rammevilkårene for kulturjournalistikken og kritikken omfatter virkemidler på flere nivåer og på tvers av kultur- og mediepolitikken – slik som kringkastingsavgift, direkte og indirekte pressestøtte, produksjonsstøtte til kulturtidsskrifter og stipendier for journalister og kritikere.

Vi erfarer at medienes pressede økonomiske situasjon fører til en nedprioritering og marginalisering av den grundige kulturjournalistikken og kunstkritikken, og at eksisterende virkemidler ikke i tilstrekkelig grad bidrar til å opprettholde og videreutvikle mangfold og kvalitet på dette området.

Foreningen er glad for at det er innført momsfrigjøring for elektroniske nyhetstjenester. Vi støtter mediemangfoldsutvalgets forslag om å utvide momsfrityaket til alle nyhets- og aktualitetsmedier, også til medier som dekker få stoffområder, men som dekker disse i dybden. Vi støtter også utvalgets forslag om å videreføre produksjonstilskuddet og innføre en ny tilskuddsordning for samfunnsviktig journalistikk.

Det er viktig at NRK har forutsigbare økonomiske rammer som gjør det mulig å ivareta rollen som kulturformidler. Vi enige med mediemangfoldsutvalget i at NRKs uavhengighet må sikres, med henvisning til at det politiske klimaet kan endre seg også i Norge, og at en omorganisering av NRK til en selvstendig stiftelse kan gi større avstand til staten og utøvende politikere.

Stipender for kritikere er en god ordning som bidrar til kvalitetsheving og profesjonalisering av kritikken. Vi mener det i tillegg er behov for å vurdere egne støtteordninger som kan bidra til å styrke den mer umiddelbare og aktuelle kritikken i dagspressen, og en økning i tidsskriftstøtten for å styrke den analyserende og dyptgående kritikken.

Vi vil også ta til orde for etablering av en uavhengig reisestøtteordning for kritikere innenfor musikken og scenekunsten. Musikk og teater er øyeblikkets kunst som skjer foran et publikum, og innenfor disse kunstformene er det et spesielt behov for at kritikeren er til stede der og da når forestillingen eller konserten finner sted. Relativt små investeringer på dette området kan gi store utslag.

Det er gledelig at en allmennyttig privat stiftelse som Fritt Ord satser på «den gode kritikken» gjennom stipendordninger for kritikere og prosjektstøtteordninger for ulike typer medier og kritikere som leverer til dem. Vi vil samtidig understreke at slike satsinger fra private aktører må fungere som et supplement til offentlige stimuleringsordninger og på ingen måte som en erstatning for manglende offentlig innsats.

FINANSIERINGSKILDER

NTO er positiv til tiltak som kan styrke det samlede finansieringsgrunnlaget for kultursektoren og oppfordrer til en prinsipiell diskusjon om statens mål og virkemidler for å fremme privat finansiering. Det er viktig at politikkkutformingene også på dette området er basert på kunnskap om situasjonen i Norge og at nye ordninger som gaveforsterkning evalueres.

NTO er positiv til privat finansiering som et viktig supplement til offentlige investeringer. Vår etterlysning av en mer nyansert og kunnskapsbasert debatt og en mer prinsipiell tilnærming, må på ingen måte forveksles med en motstand mot private midler.

Det er altså ikke en holdningsendring fra kulturlivets side som skal til for å utløse ventende privat kapital. Derimot må man være klar over hvor ressurskrevende det er å fremskaffe gaver og sponsormidler i allerede underadministrerte institusjoner og hvor ulike forutsetningene er avhengig av bl.a. geografi, størrelse og type virksomhet.

Vi oppfordrer til en bred evaluering av gaveforsterkningsordningen. Det er viktig å frembringe kunnskap om hvorvidt ordningen bidrar til at nye givere kommer på banen og private donasjoner øker, men også innsikt i demokratiske sider og konsekvenser av at private givere får styring også over fordeling av offentlige midler.

NTO er positiv til bedre tilrettelegging for private fond og stiftelser som kan komme kulturlivet til gode. Flere allmenntilgjengelige stiftelser er en forutsetning for at mer fondsmidler skal tilflytte offentlig støttede kunstinstitusjoner, uten at disse virksomhetene risikerer å utkonkurrere sine egne lokale samarbeidspartnere og frivillige organisasjoner i kampen om allerede begrensede midler.

Samtidig vil vi oppfordre til en politikkkutforming basert på en realistisk vurdering av potensialet for økt privat finansiering av de profesjonelle kunstinstitusjonene i Norge. Vi minner om at gavetradisjonen i Norge er langt svakere enn for eksempel i USA og Storbritannia hvor kultursektoren i mindre grad anses som et sentralt offentlig ansvarsområde. Norge skiller seg også fra våre nordiske naboland, hvor det finnes et langt større antall pengeutdelende stiftelser for allmenntilgjengelige formål enn i Norge.

NTOs årlige kartlegging av medlemmenes sponsor- og gaveinntekter viser at slike inntekter i 2016 utgjorde om lag 1,8 pst. av samlede driftsinntekter, og at de er svært konjunkturavhengige. Det har vært en markant realnedgang på nærmere 30 pst. siden 2008. Funnene bekrefter bildet fra andre undersøkelser om at slik privat finansiering generelt er vanskelig tilgjengelig for profesjonelle, offentlig støttede kunstinstitusjoner i Norge (jf. bl.a. Sponsor Insight, Arts & Business statusrapporter og *Stiftelser i det moderne Norge* (Institutt for samfunnsforskning, 2010)). Samlet sett viser disse undersøkelsene at bedrifter og pengeutdelende stiftelser i hovedsak prioriterer andre formål enn kultur, og at de som prioriterer kultur foretrekker frivillige organisasjoner, lokal amatørvirksomhet og festivaler.

Vi merker oss at regjeringen formulerer statlige insentiver for mer privat finansiering som en «hovedprioritering» samtidig med at bevilgningene til kulturformål stagnerer. NTO er kritisk til en tenkning der målet med insentiver for privat finansiering er å redusere størrelsen på den offentlige finansieringen. Samspillet med private finansieringskilder må skje som et supplement til et fortsatt sterkt offentlig engasjement.

MEDLEMSOVERSIKT

Scenekunstinstitusjoner

Akershus Teater
Bergen Nasjonale Opera
BIT Teatergarasjen
Black Box teater
Brageteatret
Carte Blanche
Dansens Hus
Den Nationale Scene
Det Norske Teatret
Det samiske nasjonalteatret Beaivvás
Dramatikkens hus
Haugesund Teater
Hordaland Teater
Hålogaland Teater
Nationaltheatret
Turnéteatret i Trøndelag
Nordland Teater
Norsk scenekunstbruk
Oslo Nye Teater
Riksteatret
Rogaland Teater
Scenekunst Østfold
Sogn og Fjordane Teater
Teaterhuset Avant Garden
Teater Ibsen
Teater Innlandet
Teater Manu
Teatret Vårt
Trøndelag Teater
Årjelhsaemien Teatere

Musikk institusjoner

Barokkanerne
BIT20 Ensemble
Det Norske Blåseensemble
Det Norske Kammerorkester
Det Norske Solistkor
Edvard Grieg Kor
Norsk Barokkorkester
Oslo-Filharmonien
Riksscenen
Stavanger Symfoniorkester
Stiftelsen Harmonien

Musikk og scenekunst

Den Norske Opera & Ballett
Kilden Teater- og Konserthus
Nordnorsk Opera og Symfoniorkester
Trondheim Symfoniorkester & Opera

Andre institusjoner

Kulturtanken